वादिपुरुषात् परिपूर्णचिन्मात्रे चाभिव्यक्तादुत्पन्नस्य तं स्वांश इति कारुणिकोपदेशात् प्रकृत्यभिमानं त्यक्त्वा ब्रह्मपुत्रत्वादहमपि ब्रह्मैव न तु तद्विलक्षणः संसारीत्येवं स्वस्वरूपमेवावलम्बत इत्यर्थः। तथा च गारुडे "यथैकक्षेममणिना सर्वं क्षेममयं जगत्। तथैव ज्ञातजीवेन ज्ञातेनाप्यखिलं भवेत्। यद्वाविष्टो द्विजः क्वचिच्छूद्रोऽहमिति मन्यते। यद्वनाशात् पुनः स्वीयं ब्राह्मण्यं मन्यते यथा। मायाविष्टस्तथा जीवो देहोऽहमिति मन्यते। मायानाशात् पुनःस्वीयं रूपं ब्रह्माहि मन्यते" भा०। "पिशाचवदन्यार्थोपदेशेऽपि" ४।२सू० "अर्जुनार्थं श्रीकृष्णेन तत्त्वोपदेशे क्रियमाणेऽपि समीपस्थस्य पिशाचस्य यथा विवेकज्ञानं जातमेवमन्येषामपि भवेदित्यर्थः" भा०। "श्येनवत् सुखदुःखी त्यागवियोगाभ्याम्" ४।५सू० "परिग्रहो न कर्तव्यो यतो द्रव्यार्थी त्यागेन लोकः सुखी वियोगेन च दुःखी भवति श्येनवदित्यर्थः। श्येनो हि स्वामिभिः केनाप्यपहृत्यामिषादिलोभ्यं दुःखी म्रियते स्वयं चेत् त्यजति तदा दुःखादिमुच्यते तदुक्तम् "आमिषं कुररं जघ्नुर्बलिनोऽन्ये निरामिषाः। तदामिषं परित्यज्य स सुखं समविन्दत" इति भद्रनाथोक्तम् "नदीभूतं यथा हस्तो हस्तं वा शकुनिर्यथा। तथा प्रलक्षिमं देहं तत्त्वाद् त्याक्षादिमुच्यते" भा०। "अतनिर्वर्णिवत्" ४।६सू० "यथा जीर्णां त्वचं परित्यजत्यनायासेन श्येनवद्वा तथैव सुखसुः प्रकृतिं बहुत्वाद्योपभुक्तां जीर्णां श्येनवद्वा त्यजेदित्यर्थः। तदुक्तम् "जीर्णां त्वचमिवोरगः इति" भा०। "छिन्नहस्तवद्वा" ४।७सू० यथा "छिन्नहस्तं पुनः कोऽपि नादत्ते तथैवेतत् त्यक्तं पुनर्नाभिमन्येतेत्यर्थः" भा०। "असाधनानुचिन्तनं बन्धाय भरतवत्" ४।८सू० "विवेकस्य यदन्तरङ्गसाधनं न च चेद्दोषोऽपि स्यात् तथापि तदनुचिन्तनं तदनुष्ठाने चित्तस्य तात्पर्यं न कर्तव्यं यतस्तद्बन्धाय भवति विवेकविचारवत्तया भरतवत् यथा भरतस्य राजर्षेर्धर्मस्यापि दोषानाधरिणशावकस्य पोषणमित्यर्थः। तथा च जडभरतं प्रकृत्य विष्णुपुराणे "चपलं चपले तस्मिन् दूरं दूरगामिनि। चारोपितः समासक्तं तस्मिन् हरिणपोतके" भा०। "बहुभिर्योगे विरोधो रागादिभिः कुमारीशङ्खवत्" ४।९सू० "बहुभिः सङ्गो न कार्यः। बहुभिः सङ्गे हि रागाद्यभिव्यक्त्या बहुको भवति योगभ्रंशकः। यथा कुमारीशङ्खयोर्नामग्रीवाग्रवलयेन अन्योन्यकारो भवतीत्यर्थः" वाक्यप्रवचनभाष्यम्।

"अनारम्भेऽपि परगृहे सुखी सर्पवत्" ४।१२सू० "सुखी भवेदिति शेषः शेषं सुगमम्। तदुक्तम् "गृहारम्भो हि दुःखाय न सुखाय कथञ्चन। सर्पः परगृहं वेश्म प्रविश्य सुखमेधते" भा०।

"बहुयाजनगुरुपालनेऽपि एकाहानं षट्पदवत्" ४।१३सू० "कर्तव्यमिति शेषः। तदुक्तं "यथुभ्यश्च महद्भ्यश्च शास्त्रेभ्यः कुशलो नरः। सर्वतः सारमादद्यात् पुष्पेभ्य इव षट्पदः"। "सारभूतमुपासीत ज्ञानं यत् स्वार्थसाधकम्। ज्ञानानां बहुता यैषा वीजविघ्नकरी हि सा। इदं श्रेयमिदं श्रेयमिति यस्तृषितश्चरेत्। स्वल्पकालेषु नैव ज्ञानमवाप्नुयात्" मार्क०पु० भा०।

"इषुकारवद्वैकचित्तस्य समाधिहानिः" ४।१४सू० "यथा शरनिर्माणायैकचित्तस्येषुकारस्य पार्श्वे राज्ञो गमनेनापि न हस्तान्तरविरोधो जीवत एवमेवाप्यचित्तस्य सर्वथापि न समाधिहानिर्हस्तान्तरविरोधवत्तिर्भवति। ततश्च विषयान्तरसञ्चाराभावे ध्येयस्वात्मात्मारोऽप्यवश्यं भवतीत्येवापत्तौ कुर्यादित्यर्थः। तदुक्तं "तदैवमात्मनश्चैकचित्तो न वेद किञ्चिद् बहिरन्तरं वा। यथेषुकारो नृपतिं व्रजन्नभिमुखो गतात्मा न ददर्श पार्श्वे" भा०।

"अतनियमसङ्गनादानर्थक्यं लोकवत्" ४।१५सू० "यः शास्त्रेषु यतो योगिनां नियमसङ्गनने ज्ञाननिष्ठायाश्चोऽर्थो न भवति लोकवत्। यथा लोके भैक्ष्यादौ विहितपथाहीनां सङ्गने तत्सिद्धिर्न भवति इदित्यर्थः। यथवा ज्ञानरक्षार्थं वा सङ्गने तु न ज्ञानप्रतिबन्धः। "अपेतव्रतकर्मा तु केवलं ब्रह्मचिन्तितः। ब्रह्मभूतचरन् लोके ब्रह्मचारीति कथ्यते" भा०। "तद्विरक्तेऽपि भेकवत्" ४।१६सू० "सुगमम्। भेकाख्येयमाख्यायिका प्रसिद्धाजा सुगयां गतो विपिने सुन्दरीं कन्यां ददर्श। सा च राज्ञा भार्याभावाय प्रार्थिता नियमं चक्रे यदा मह्यं त्वया जलं प्रदर्श्यते तदा त्वया गन्तव्यमिति। एकदा तु क्रीडया परिचारा राजानं पप्रच्छ कुत्र जलमिति। राजापि सभयं विकल्पजलमदर्शयत्। ततः सा भेकराजदुहिता कामरूपिणी भेकी भूत्वा जलं विवेश ततश्च राज्ञा जायाहिभिरनिषद्यापि न तामवाप्तवानिति" भा०।

"नोपदेशवत्त्वेऽपि प्रतिज्ञातता परामर्शोऽते विरोधवत्" ४।१७सू० परामर्शो हेतुव्याप्यतात्मकं निर्वाचक